

Kresťanský pohľad na evolúciu

Peter Holec

Abstract. We know tree attitude towards the evolution. 1 - materialistic. They speak we have evolution, we cannot need the holy Bible and God. 2 - scientific creationistic - they speak we have holy Bible, we do not need the evolution. 3 - evolution creationistic - we speak the evolution is not in oposit to christian belief. The God created the life continual by the evolution. That, what astronomers and biologists consider evolution, theologians and metaphysicians may accept like gradually performance creation.

V nedávnej minulosti sme často počúvali, že veriaci (rozumej kresťania, veriaci v Boha) sú tmári, že vedecké poznatky vylučujú vieru v Boha a pod. Myslela sa tým najmä Darwinova evolučná teória. Tieto obvinenia veriacich zo strany marxistických ateistov neboli pravdivé, ale boli účelovo proti veriacim používané. Snahou vládnucej komunistickej strany bolo zničiť vieru v Boha. Treba zdôrazniť, že prirodovedci sa zaoberajú výskumom hmoty, hmotných skutočností, a teda existenciu Boha ako duchovnej bytosti nemôžu ani dokázať, ani vyvrátiť. Neveriaci a priori - dopredu, bez dôkazu vylučujú existenciu Boha, teda vlastne veria, že existuje len hmota. Od publikovania Darwinovej teórie už prešlo takmer 150 rokov. Hlavy na oboch stranách trochu vychladli a aj poznatky vedy a biblistiky sa trochu posunuli. Veda opustila svoje presvedčenie, že má v ruke zázračný kľúč ku všetkým tajomstvám vesmíru. Naučila sa spoliehať len na to, čo sa dá zmerať a vypočítať a naučila sa pracovať taktiež s tým, že každé pochopenie skutočnosti je viac-menej približné a dočasné, kým sa nenájde lepšie. Z nášho hľadiska je dôležité, že musela zo svojich úvah vylúčiť väčšinu otázok, ktoré sa týkajú nezmerateľných veličín. Napríklad otázky o zmysle a účele, o dobre a zle, nádeji a obavách, alebo otázku o postavení človeka vo vesmíre a jeho prípadného poslania, ako aj otázku umenia, citov a podobne. Naučila sa tiež každé svoje tvrdenie doložiť aj vymedzením podmienok a hraníc, v ktorom sa toto tvrdenie dá overiť a kedy teda platí (Sokol, 1994). Ale zmenilo sa aj dnešné chápanie dávnych a pre nás kresťanov tiež posvätných biblických textov. Aj tento vývoj viedol k prehĺbeniu chápania a porozumenia. Dnešný biblista bude vo výklade biblie trochu skromnejší a zdržanlivejší, avšak to, čo povie, bude vedieť oveľa presvedčivejšie obhájiť, pretože tam objavil množstvo dôležitých vecí, o ktorých sa našim predkom ani nespívalo. Hlbšie skúmanie textov a dávnych jazykov ukázalo, že nielen jednotlivé knihy biblie, ale aj úseky a časti vznikali v priebehu viac ako tisíc rokov. Že biblické rozprávanie často preberá motívy a obrazy zo susedných kultúr. Že sa ich predstavy navzájom líšia a že si v rôznych veciach navzájom priamo odporujú (Sokol, 1994).

Človek si v priebehu života osvojuje rôzne poznatky, ktoré by mali byť pravdivé, aby ho mohli zbaviť jeho nesprávnych náhľadov, postojov a presvedčení. Príkladom takého zbavovania sa mylných náhľadov je aj

názor na vek Zeme. Zo začiatku si kresťania osvojili židovský názor, že planéta Zem má vek niečo vyše 6 000 rokov. Vedecké poznanie túto hranicu neustále posúva do vzdialenejšej minulosti až na dnešných asi 4,56 miliardy rokov, čo bolo zistené rádiometrickými metódami. No sú ľudia, ktorí to odmietajú uznať. Podobne je to aj s teóriou evolúcie. Paleontológovia a geológovia, ale aj iní vedci dnes nehovoria o tom, či evolúcia je, alebo nie je, ale o tom, ako prebiehala. Zo statického pohľadu na svet sme prešli na dynamický. Vytvíja sa aj neživá hmota, nielen živá, ako nám to dnes hovoria aj astrofyzici.

Čo hovorí pre evolúciu?

Ak je teória evolúcie pravdivá, potom druh nie je nemenný, ale musia existovať prechodné formy medzi jednotlivými druhmi (Holec, 1995). Ak je teória evolúcie pravdivá, mala by mať aj predvídaciu hodnotu. Skúsme sa vydať na malú exkurziu do minulosti stavovcov, ako nám ju odkrýva geológia a paleontológia najmä na základe výskytu fosílií v usadených vrstvách zemskej kôry. Tieto sedimenty – usadeniny sú uložené tak, že najstaršie sú na spodku a najmladšie sú hore. Najstaršia minulosť je na spodku, nedávna minulosť nad ňou. Je to akoby kniha, ktorá leží poslednou stranou nahor. V tejto „knihe“ sa dá čítať, lebo sú v nej uložené zvyšky niekdajšieho života, ktoré sú akoby písmenká tejto nezvyčajnej knihy. Zahŕňa udalosti od dnes až do veľmi vzdialenej minulosti Zeme, takmer 4 miliardy rokov. Keby sme začali postupovať od tej najmladšej – poslednej strany po tú prvú v **štvrtohorách** a **treťohorách** (teda oddnes, od 0 do 65 miliónov rokov pred dneškom), našli by sme tam všetky dnes žijúce triedy stavovcov, teda ryby (v širokom zmysle, všetky prvotne vodné stavovce dýchajúce žiabrami), obojživelníky, plazy, vtáky, cicavce a množstvo bezstavovcov. Človek ako rod Homo by zmizol už niečo nad úrovňou 3 miliónov rokov. **Druhhory** trvali od 245 do 65 mil. rokov. Posledné vtáky by sme našli vo vrchnej kriede a viac sa s nimi nestretáme. Ostávajú ryby, obojživelníky, plazy a cicavce. Pri ďalšej ceste do minulosti k prvej strane našej „knihy“ vo vrchnom triase miznú cicavce a už sa s nimi viac nestretáme. Pod 245 mil. rokov sa dostávame do **prvohôr**, kde v spodnej časti vrchného karbónu (asi pred 320 mil. r.) končí výskyt plazov a ostávajú len ryby a obojživelníky. V devóne asi pred 370 mil. r. miznú aj obojživelníky a ostávajú len ryby. V silúre (asi pred 420 mil. r.) miznú aj čelustovce a ostávajú len zvláštne prastavovce rybovitého tvaru tela. Vo vrchnom kambriu (asi pred 500 mil. rokov) miznú aj tieto. Samozrejme, že pri prezeraní knihy k prvej strane mizne aj množstvo bezstavovcov. Takmer všetky miznú pri hranici kambria a predkambria (542 mil. r.).

Z tohto prehľadu vyplýva, že kedysi bolo menej a jednoduchších organizmov ako dnes, že evolúcia vytvára hierarchiu, že na začiatku bolo minimálne množstvo druhov, z ktorých sa postupne štiepením evolučných línií vytvárali ďalšie (Holec, 1995). Ak to tak bolo, potom treba predpokladať, že morfológické, fyziologické, ekologické a iné vzdiale-

nosti medzi organizmami nie sú rovnaké, že vytvárajú určité zoskupenia a pôvodcom týchto zhlukov je práve ich rôzne blízka evolučná príbuznosť. Mačka a tiger sú si v čomkoľvek bližšie ako mačka a krokodíl, alebo tiger a krokodíl. Z evolučného hľadiska je to jasné a jednoduché. Mačka a tiger majú spoločného predka, ktorý nie je zároveň predkom krokodíla a od tohto predka majú tie vlastnosti, ktoré sú im spoločné. Všetci traja ale majú nejakého predka, ktorý nie je súčasne predkom nejakej ryby, atď. A ako to bolo s ostatnými jednobunkovými organizmami a s bezstavovcami? Prvé jednobunkové organizmy bez jasne odlišeného jadra – prokaryota sú známe spreď 3,8 miliardy rokov. Prvé jednobunkové organizmy so zložitou bunkou a jasne odlišeným bunkovým jadrom – eukaryota sú známe spreď 1,4 – 1,5 miliardy rokov. Prvé mnohobunkové organizmy sa vyvinuli spreď 700 – 660 miliónmi rokov. Treba spomenúť, že všetky tri skupiny organizmov žijú dodnes.

Skúsme nájsť nejaké tvory, ktoré by mohli byť prechodné články alebo spojovníky medzi jednotlivými triedami stavovcov. K najprimitívnejším obožživelníkom patria labyrintodontné obožživelníky z vrchného devónu. V oblasti chvosta sa zachovali lepidotrichia, tyčinkovité útvary aké vystužujú aj plutvy rýb. Ich zuby majú rovnakú stavbu ako zuby lalokoplutvých rýb z devónu. Šiesteho apríla 2006 bola publikovaná správa o náleze ešte primitívnejšieho labyrintodontného obožživelníka, ktorého nazvali *Tiktaalik roseae* z vrstiev devónskeho veku spreď 375 mil. rokov. Tento má ešte primitívnejšiu stavbu tela ako doteraz najprimitívnejšie obožživelníky (*Acanthostega* a *Ichthyostega* z vrstiev vrchnodevónskeho veku spreď 365 mil. rokov).

Cicavce sa líšia od plazov okrem iného i stavbou sánky a sklbením sánky s lebkou. U plazov je to kvadrato-artikulárny kĺb (kvadratum je kosť z zadnej hornej časti sánky). U cicavcov je to squamado-dentálny kĺb (dentale je hlavná kosť sánky). Bol vyslovený predpoklad, že by sa mala nájsť skamenelina tvora, ktorý by mal mať oba tieto kĺby vyvinuté – teda prechodná forma. Takýto objav sa skutočne podaril v r. 1958. Bola objavená lebka tvora, ktorý mal dvojité kĺbovú plochu na sánke. Z vnútornej strany bol pôvodný, plazí kĺb a zvonku druhotný kĺb, taký ako majú cicavce. Živočích dostal meno *Diarthrognathus*.

Prvé známe cicavce sa objavili vo vrchnotriasových horninách (spreď asi 200 mil. rokov). Vtáky sa vyvinuli z plazov vo vrchnej jure (no najnovšie sa hovorí, že už vo vrchnom triase). Jeden z prvých vtákov je *Archaeopteryx*. Na jeho kostre je vidno mnohé plazie znaky. K nim patrí predná končatina s troma voľnými prstami zakončenými pazúrami, dlhá chvostová časť chrčtice obsahujúca 20 – 21 stavcov, ozubené čeluste a zuby umiestnené v alveolách, prítomnosť krčných rebier a masívnosť kostí. V súčasnej dobe pozná paleontológia celé vývojové línie mnohých živočíchov. Klasický príklad je vývojová línia koní, ale vývojové línie sú podrobne rekonštruované aj pri iných skupinách stavovcov aj bezstavovcov napr. pri chobotnáčoch, kopytníkoch, veľrybách, hlodavcoch, mäsožravcoch atď.

Čo hovorí proti evolúcii?

Ešte i dnes niektorí americkí alebo aj iní vedci – nepaleontológovia polemizujú, či je teória evolúcie platná. Spomínajú sa výhrady spred viac ako 150 rokov, spomínané už samotným Darwinom, ktoré sú dávno prekonané, ale stále ich niekto „vytiahne“. Je to napríklad stavba oka alebo dlhý čas, ktorý by potrebovali organizmy k svojmu vývoju a pod. Evolučnú teóriu pokladám za pravdivú, lebo fakty, ktoré pre ňu hovoria, sú stále početnejšie a najmä preto, že žiadne novozistené fakty evolučnej teórii neodporujú.

Aký je vzťah ľudí k vývojovej teórii?

Materialistické koncepcie hlavne v minulosti, ale i dnes väčšinou využívajú Darwinovu teóriu na vysvetlenie vzniku života a pôvodu človeka výlučne na hmotnom základe, pričom hmotu považujú za jedinú objektívnu realitu existujúcu od večnosti. Je zaujímavé, že sám Darwin stvorenie predpokladal. Dnešní materialisti radi zdôrazňujú úplnú náhodnosť v procese evolúcie. **Postavili evolúciu proti Bohu a hovoria: máme evolúciu, nepotrebujeme Boha.** Túto tézu hlásal Engels, ktorý hneď po publikovaní evolučnej teórie gratuloval Darwinovi a poslal mu Marxov „Kapitál“, ale Darwin mu ani neodpovedal. Odvtedy sa Darwinova evolučná teória spája s materializmom. Mimochodom, asi veľký problém majú materialisti s evolúciou vesmíru, na ktorú prišli astrofyzici len po druhej svetovej vojne. Tá im totiž vážne nabúrava predstavu o večnosti hmoty. Proti tejto Gamovej teórii sa tak nebojuje ako proti Darwinovej teórii. Ateisti často operujú slovom náhoda. Náhoda je boh ateistov. Kedysi som počul rozprávať na túto tému fyzika a filozofa Dr. Staríčka. Hovoril takýto príklad: dvaja priatelia sa stretnú po mnohých rokoch na nejakom mieste, považujú to za náhodu. Ale ak majú priateľa, ktorý vie, že obaja budú v tom istom čase na rovnakom mieste, pre tohto priateľa to nebude náhoda. Veriaci, ale i neveriaci majú takéhoto Priateľa.

Do skupiny ľudí, ktorá evolúciu neuznáva, sa postavila od začiatku skupina vedcov a filozofov, ktorí formulovali zásady „vedeckého kreacionizmu“ (creation science). **Tí postavili stvorenie do ostrého protikladu s evolúciou, lenže v opačnom garde ako materialisti.** Vedeckí kreacionisti sa snažia nájsť vedeckú argumentáciu proti evolúcii, aby dokázali správnosť tvrdenia Biblie. Považujú opis stvorenia v starozákonnej knihe Genesis za doslovne platný. **Ak má Biblia pravdu, niet dôvodov skúmať vývoj našej Zeme, organizmov a človeka.** Uznávajú, že isté zmeny môžu nastať iba v rámci pôvodne stvorených druhov či rodov tak, ako sa to prijímalo v preddarwinovskom období na základe prác Linného. Patria sem zástupcovia hlavne evanjelických denominácií, ale aj tzv. svedkovia Jehovovi. Žiaľ, do tejto skupiny ľudí patrí i pomerne veľké množstvo neinformovaných rímskokatolíkov. Ne-

vedia o tom, že svätý otec Ján Pavol II. pripustil, že evolučná teória je vysoko pravdepodobná, teda by to mal byť názor celej Cirkvi.

Vedeckí kreacionisti uvádzajú vo svojej argumentácii, že evolúciu nemožno experimentálne dokázať. To sa ani nedá, pretože evolúcia je história živej hmoty. Nevedeckosť evolučnej teórie sa vraj zakladá na skutočnosti, že evolučná teória nevie predpovedať typy organizmov do budúcnosti. Táto námietka je však nepodstatná, najmä ak uvážime, že vývojová teória predpokladala následnosť stále vyššie organizovaných organizmov v sedimentárnych vrstvách, čo geológia plne potvrdila. Napr. keď nájdete v určitých vrstvách trilobita – vedúcu skamenelinu pre prvohory, viete, že sa určite jedná o prvohorné sedimenty. Spolu s týmto trilobitom nenájdete žiadneho tvora, ktorý by patril k vedúcim skamenelinám druhohôr. Pre geológa je to významný poznatok, pretože nájdená skamenelina mu umožňuje rýchlu a spoľahlivú orientáciu vo veku hornín. Keby všetky zvieratá boli stvorené za 6 našich dnešných dní, bolo by nemožné rozdeliť vek hornín na prvohory, druhohory, tretohory a štvrtohory, pretože všetky organizmy by boli rovnaké od prvopočiatku. Toto ale odporuje skutočnosti. Stratigrafia (biostratigrafia) sa úspešne používa vo výskume i v praxi a je to jedna z najpresnejších, najspoľahlivejších, najrýchlejších a najlacnejších metód na určenie relatívneho veku hornín. S úspechom sa používa napr. pri vyhľadávaní ropných a plynových ložísk. Najnovšie sa vynorila teória „Intelligent design“, čo je len nová maska vedeckého kreacionizmu. Tvrdia, že novú informáciu do bunky, rozumej DNK môže dať len I. D., takže každý vyšší organizmus bol osobitne stvorený a nemá žiadne väzby s predchádzajúcimi organizmami.

Vedeckí kreacionisti sa postavili do opačného garde ako materialisti a postavili Boha proti evolúcii. **Hovoria: „Máme Boha, nepotrebuje-me evolúciu“.**

Tretia skupina ľudí – súčasní kresťanskí evolucionisti sú presvedčení, že evolúcia prebiehala tak, ako ju veda postupne objavuje. **Evolúciu, teda zmeny a vývoj jednotlivých druhov rastlín a živočíchov je treba chápať ako Božiu tvorbu, ktorá sa neodohrávala náhodou.** Kniha Genезis hovorí o tom, že Boh stvoril všetko, čo existuje. Bolo to dôležité pre Izraelský národ, pretože bol v obklúčení národov, ktoré vyznávali množstvo bohov a klaňali sa slnku, mesiacu a rôznym živlom. Genезis ale nehovorí, ako toto všetko Boh stvoril. Určitý náznak je u prvého človeka Adama, ktorého stvoril z blata zeme, teda z tých hmotných prvkov, ktoré sú na našej Zemi. Knihu Genезis je treba chápať skôr ako oslavnú ódu na Boha–Stvoriteľa, a nie ako prírodovedeckú príručku. Tam vzniká základné nedorozumenie.

Podľa môjho názoru evolučná teória hovorí o tom, ako Boh tvoril a dodnes tvorí. Takto ponímaná evolúcia podáva oveľa vznešenejší obraz o Bohu–Stvoriteľovi. Boh tvoril (a neustále tvorí) evolúciou. Žiadny vedecký poznatok neodporuje pravdám viery. Viera a veda sú akoby dve koľajnice idúce paralelne vedľa seba, ale vedúce k tomu istému cieľu

- k pravde. Dve pravdy si nemôžu odporovať. Tú pravdu, ktorú poznávame rozumom, stále overujeme a korigujeme, a tú druhú - zjavenú, máme prijať a uveriť jej, pretože nám ju predkladá sám Tvorca. Chyba neveriaceho Tomáša bola v tom, že mal uveriť bez dôkazov. On sa chcel dotknúť a ohmatať. Vo vede tento postup nie je zakázaný, ale sa priam vyžaduje. Prírodné vedy nemajú nástroj na odhalenie Boha, preto sa k jeho existencii nemôžu vyjadriť. Kresťania môžu uznávať evolúciu a pritom sa nemusia vzdať ničoho, čo je napísané v Biblii. Jednoducho a veľmi stručne hovorí učebnica katolíckeho náboženstva pre 5. ročník základných škôl: „Knihy Svätého písma napísali ľudia z Božieho vnuknutia. Boh im vnukal myšlienky. Potom svätopiscov viedol k tomu, aby tieto myšlienky zrozumiteľne napísali. Takto je Biblia aj dielom ľudskeho rozumu a ľudskej ruky. Preto majú jednotlivé knihy odlišný štýl. Ich pisatelia nevedeli z prírodných vied o nič viac než ich súčasníci. Preto v Biblii nehladáme zdroj vedomostí o prírode a o vesmíre. Biblia nám podáva pravdy o Bohu, o jeho добрote a láske k človeku.“ Je na zamyslenie, prečo Boh nestvoril svet jediným aktom, ale robil tak postupne - šesť dní. Nenaznačuje to vývoj? Trvajúci nie našich dnešných šesť dní, ale obdobia trvajúce mnoho miliónov rokov.

Na záver treba povedať, že vývoj vesmíru, hmoty a života je až do dnešného dňa neprerušené tvorenie vesmíru, hmoty a živých bytostí. Preto neexistuje žiadny rozpor medzi metafyzickou myšlienkou stvorenia a vedeckým pojmom evolúcie, ale oba tieto pojmy sa dopĺňajú, sú komplementárne. To, čo astrofyzici, fyzici, chemici a biológovia nazývajú kozmickým, fyzikálnym, chemickým a biologickým vývojom, chápu metafyzici a teológovia ako práve sa postupne uskutočňujúce stvorenie od jednoduchého k zložitému, od počiatku vesmíru dodnes. **Viera v Boha Stvoriteľa a evolúcia nie sú v protiklade.**

Použitá literatúra

- [1] Holec, P. 1995: *Biologický vývoj vo svetle vedy a viery. Darwinova evolučná teória*. Združenie pre vedu a vieru. 109 s.
- [2] Sokol, Jan. 1994: *Stvoření a věda*. Omega, revue pro vědomí souvislostí. 1/94, 24 - 26.

Prof. RNDr. Peter Holec, PhD. pôsobí na Katedre geológie a paleontológie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Špecializuje sa na fosílnu stavovce. Zaoberá sa otázkami vedy a viery a venuje sa kresťanskej filozofii.